

tehnike in metode ali razvijajo nove, sredstva predvidevanj pa prilagajajo svojim zunanje-političnim načrtom.

Ker takšne literature nikoli ni zadosti, je obnovljena in razširjena izdaja Mednarodnih političnih odnosov Radovana Vukadinovića edinstven in celosten prikaz mednarodnih odnosov in teorij mednarodnih odnosov v Republiki Hrvaški.

Avtor razumljivo in pregledno predstavi dejstva, ki niso vprašljiva, dopušča pa bralcu, da vse kar ga zanima preveri ter dopolni tudi z drugimi viri, saj mu knjiga ponuja še številne zanimive priloge in relevantno svetovno literaturo s tega področja.

Številni mednarodni stiki in dolgoletna predavanja v ZDA omogočajo avtorju, ki živi in predava v Zagrebu, da razumljivo obrazloži tako sodobne pojave kot procese v mednarodnih odnosih (novo svetovno ureditev).

Delo, ki je napisano zelo praktično, je uporabno kot učbenik za fakultetne namene, kot tudi za nadaljnji študij v smislu specializacije kateregakoli področja mednarodnih odnosov. Ker take osnovne strokovne literature primanjkuje, še posebej v času, ko Hrvaška vstopa kot subjekt mednarodnih političnih odnosov v družbo mednarodne skupnosti ter želi članstvo številnih političnih, vojaških in gospodarskih organizacijah, je delo Mednarodni politični odnosi nedvomno zelo koristen in neprecenljiv prispevek hrvaškega univerzitetnega profesorja.

Lidija ČEHULIĆ

Marie-Janine CALIC, Nicole GNESOTTO,
Jane SHARP and Susan WOODWARD
Edited by Sophia Clement
**The Issues Raised by Bosnia and the
Transatlantic Debate**
Institute for Security Studies, Western
European Union, Paris - May 1998.

Dve leti in pol po podpisu Daytonskega mirovnega sporazuma v razgretem delu jugovzhodne Evrope stabilnosti in trajnega miru še ni. Četudi se posredno ali neposredno s t. i. "bosanskim vprašanjem" ukvarjajo

vse relevantne mednarodne organizacije, se položaj v mednarodno priznani državi Bosni in Hercegovini še vedno definira kot stanje brez vojne, a tudi brez miru.

Kritiki nadaljnega mednarodnega posredovanja ugotavljajo, da bo Daytonski mirovni proces propadel in da Bosna nikoli več ne bo funkcionirala kot enotna država. Menijo tudi, da mednarodne sile ne morejo ostati v nedogled v Bosni, ko pa bodo le-te odšle, se bodo ponovno razplamteli vojni nemiri, zato bi bili smiselno že zdaj organizirati mirno razdelitev BiH.

Zagovorniki Daytona pa izpostavljajo njegovo uspešnost pri izvajanju vojaškega dela načrta - neposredni oboroženi spopadi med sprotimi stranmi so prekinjeni - in želijo več časa za izvedbo civilnega dela sporazuma, češ da je vzpostavljanje notranje stabilnosti BiH dolgoročen in postopen proces.

Med številnimi deli iz aktualne daytonske tematike, je delo Inštituta za vprašanja varnosti pri Zahodnoevropski skupnosti The Issues Raised by Bosnia, and the Transatlantic Debate še posebej zanimivo in poučno, ker prikazuje poglede štirih avtoric iz štirih različnih držav, ki se ukvarjajo z mednarodnimi odnosi: Marie-Janine Calic je iz Nemčije, Nicole Gnesotto iz Francije, Jane Sharp iz Velike Britanije in Susan Woodward iz Združenih držav Amerike. Po abecednem redu imenovane avtorice analizirajo trenutno stanje v BiH in okolici, analizirajo obstoječe in potencialne izzive miru in varnosti, ocenjujejo dosedanje posredovanje mednarodne skupnosti in navajajo po njihovem mnenju potrebne cilje in naloge novih mednarodnih sil in vodstva BiH za vzpostavitev enotne Bosne in Hercegovine. Glede na to, iz katerih držav avtorice prihajajo (tri najmočnejše evropske sile in ZDA), je v njihovi analizi mogoče videti obrise novega sistema varnosti, ki se trenutno ustvarja v Evropi.

Marie-Janine Calic odločno nasprotuje ne samo delitvi BiH, ampak tudi ustvarjanju kakršnegakoli mednarodnega protektorata v tem delu Balkana, ker meni, da nobena od teh dveh rešitev ne bi prinesla miru in stabilnosti niti na področju Bosne in Hercegovine niti v celotni regiji.

Calicova pravi, da bi bila razdelitev BiH "priznanje mej, osvojenih s silo, kar bi bilo

istočasno potrditev nacionalizmom širom po svetu, da mednarodna skupnost priznava in nagrajuje nasilje". Poleg tega v BiH ne obstaja jasno definirana razdelitev ali nesporna razmejitev, katero bi mednarodna skupnost lahko priznala kot bodočo mejo med tremi konstitutivnimi narodi - Muslimani, Hrvati in Srbi. Nesoglasja in nespo razumi glede mej in področij med mejami bi izzvali nove, še bolj krute nemire, spodbudili maščevanje in novo etnično čiščenje. Avtorica straši, da bi se lahko nasilje razširilo na sosednja področja, na Kosovo, v Albanijo, v Bolgarijo, celo v Grčijo in Turčijo, kar bi rezultiralo v sto tisočih novih beguncih, ki bi prihajali v zahodnoevropske države.

Združena Evropa mora zato "z vsemi močmi podpirati Daytonski mirovni sporazum kot temelj političnega in ekonomskega razvoja BiH, kot tudi razvoja celotne regije".

Proces reintegracije multietnične BiH ni niti lahek niti preprost. Avtorica navaja tri skupine možnih izzivov miru in stabilnosti na tem turbulentnem področju:

a.) vojna - vse vpletene strani imajo občutek, da imajo na terenu uresničeni vojaški cilji večjo vrednost kot rezultati političnih pogajanj in obljube mednarodnih subjektov. Obstajajo resne indikacije, da vse tri strani še vedno računajo na vojno kot možno rešitev. Zaradi tega zavračajo ustvarjanje skupnih in enotnih vojaških sil, velik del bruto družbenega proizvoda Federacije in Republike Srbije pa še vedno gre za oboroževanje.

b.) etnični izziv - Republika Hrvaška in ZRJ se nista popolnoma odrekli zahtevam po BiH, razvijata pa "posebne vzporedne odnose" z entitetami v BiH in ne izvajata dosledno mirovnega sporazuma.

c.) institucionalno-pravni izziv - enoten pravni, sodni in policijski sistem ne obstaja, regulacija civilnega življenja se še vedno odvija po treh različnih in medsebojno ločenih pravnih sistemih.

Za Marie-Janine Calic je zato "nadaljnje posredovanje mednarodne skupnosti in njenih vojaških sil, ki pa morajo dobiti večja in multifunkcionalna pooblastila - posebej v civilnem sektorju - edina relevantna grožnja širjenju novega nasilja in le tako je možna ohranitev enotne BiH".

Nicole Gnesotto iz Francije trdi, da je "razcep med zadanimi vojaškimi in civilnimi cilji v primeru Daytonskega mirovnega sporazuma velik in zaskrbljujoč", zato misli, da je potrebna nadaljnja vojaška prisotnost mednarodnih sil v BiH. V svoji razlagi izpostavlja razlike v stališčih med ZDA in evropskimi zavezniki v zvezi s krizo v BiH. Avtorica pravi, da so "najmanj štirje razlogi, zakaj ZDA v bližnji prihodnosti ne bodo odpoklicale svojih vojaških sil iz BiH":

ZDA kot "ključni arhitekt Daytona" gotovo ne bodo dopustile, da se mirovni sporazum preprosto opusti. Predsednik Clinton je v svojem drugem mandatu kot prioritetni zunanjepolitični cilj postavil razširitev in okrepitev zveze NATO v Evropi. Nesodelovanje sil ZDA v najpomembnejši postkomunistični krizi v Evropi bi škodilo njegovemu ugledu, še posebej, če bi odpoklic sil ZDA pomenil nove boje v BiH. Rusko vodstvo pa je na drugi strani izjavilo, da bodo ruske sile še naprej ostale v BiH, kljub morebitnemu odhodu ameriških sil. Vendar je težko verjeti, da bodo ZDA kar tako prepustile primat Rusiji v tem delu Evrope.

Kljub prestrukturiranju NATA, Zveza v Evropi ne more uspešno funkcionirati brez primerne pomoči in vodstva Združenih držav Amerike. ZDA in evropski zavezniki se zavedajo, da v evropskem prostoru zaenkrat še nobena evropska država ne more zadovoljivo nadomestiti vloge ZDA in NATA.

Ko Gnesottova govori o evropskem videanju bosanske krize meni, da "nihče v Evropi ne želi, da samo Evropa prevzame odgovornost za BiH". Scenarij, ki ga je ponudil ameriški Kongres, da bi bile na terenu v BiH izključno evropske sile, Američani pa bi le v primeru zaostrovanja krize nudili pomoč svojih zračnih sil, "predstavlja nočno moro evropske vlade". Vojaška in politična kredibilnost ZDA v BiH (kot tudi v svetu) je takšna, da le ZDA lahko preprečijo ponovne spopade v BiH. Avtorica pa zaključuje, da je "doseganje in ohranitev miru v BiH in okolici proporcionalna neposrednemu vključevanju ZDA na tem področju".

Jane Sharp iz Velike Britanije poudarja pomen civilnih vidikov Daytonskega sporazuma, močnejšo in bolj energično vpletenost britanske laburistične vlade pri ust-

varjanju pogojev za normalno in varno sobivanje Hrvatov, Muslimanov in Srbov v multietnični, večeroizpovedni in celoviti Bosni in Hercegovini.

Začetni pozitivni koraki za ustvarjanje tega dolgoročnega cilja (katerim bi morale slediti tudi druge evropske države) so, po mnenju Sharpove, britanska pomoč Mednarodnemu sodišču za vojne zločine - ICZY (denarna pomoč, zbiranje potrebnih informacij, zagotavljanje prič, oblikovanje Special Air Service - službe, ki bi pomagala aretirati osumljene zločince), zahteva po zmanjšanju korupcije pri razdeljevanju mednarodne humanitarne pomoči ter iskanje alternativnih nenacionalističnih voditeljev v hrvaško-muslimanski Federaciji in Republiki Srbski, katerim bi se za obnovo in demokratični razvoj odobrila finančna pomoč Svetovne banke, EU in EBRD-ja.

V skladu s Clintonovo zunanjo politiko *Susan Woodward* podpira dosledno izvajanje Daytonskega mirovnega sporazuma. Uspeh, ki je bil dosežen na področju vojaškega dela načrta, pripisuje ZDA, medtem ko za zamudo in nedoslednosti pri reševanju civilnih vprašanj ter pri vzpostavitvi civilne družbe krivi evropske zaveznike.

Avtorica poudarja, da je proces ustvarjanja Evropske unije pozitiven primer integracije različnih narodov, ki bi lahko bil sprejemljiv tudi za BiH. Kljub prisotnosti tujih vojaških in policijskih sil, pa četudi se jim dajo večja pooblastila glede reguliranja notranje ureditve in reda, BiH ne bo stabilna država, dokler se ne oblikujejo politično-pravne in institucionalne osnove za delovanje enotne in skupne države. To pa je za Woodwardovo "evropski problem",... "Evropejci namreč zavlačujejo in se že precej dolgo izogibajo politični odgovornosti, kljub temu, da težke naloge na Balkanu čakajo prav njih."

Upoštevaajoč vse posebnosti in razlike v pristopih, analizah ter dojemanju krize v BiH in pri ocenah, do kakšne stopnje je dosežena implementacija Daytonskega mirovnega sporazuma, je mogoče na osnovi stališč vseh štirih avtoric povzeti skupne smernice za prihodnost tega področja.

1. Daytonski mirovni sporazum, ki predvideva Bosno in Hercegovino kot enotno državo z dvema multietničnima entitetama, je kljub vsem slabostim dosedanjega uveljavljanja najprimernejši okvir za mir in varnost v BiH. Kakršnakoli razdelitev BiH v prihodnosti bi samo zaostрила spore in privedla do novih napetosti.

2. Brez stabilizacije v širši regiji, v Vzhodni Slavoniji, na Kosovu, v Albaniji in ZRJ, ni mogoč trajen mir in varnost v BiH.

3. Pri uresničevanju cilja, da bi čimprej vzpostavili skupen varnostni, pravno-politični, zakonodajni, sodni in institucionalni sistem v BiH, ki bi omogočil samostojno delovanje enotne države, je nujna nadaljnja prisotnost mednarodnih sil, katerim pa bi morali dati večja pooblastila pri izvajanju civilnega dela Daytonskega sporazuma.

4. Upoštevaajoč, da Evropa politično še ni pripravljena voditi novih vojaških sil v BiH (zunanji ministri Nemčije, Francije in Velike Britanije prisegajo na moto "v BiH skupaj z ZDA, iz BiH skupaj z ZDA"), da bi se izognili "ciprizaciji Bosne in Hercegovine", morajo ZDA in evropski zavezniki definirati skupne interese in cilje v tem delu sveta, skladno s temi interesi in cilji pa je treba določiti mandat, sestavo in naloge mirovnih sil. BiH je nezaceljena rana Evrope, ki jo morajo zaceliti narodi BiH s pomočjo mednarodne skupnosti, istočasno pa je to tudi test prihodnjih odnosov med ZDA in Evropo.

Ljudem, ki se ukvarjajo s proučevanjem mednarodnih odnosov, poznavalcem razmer na terenu, kot tudi avtorjem Daytonске tematike se bodo zdeli zaključki, predlogi za prihodnje mirovne rešitve in razmišljanja štirih avtoric različnih narodnosti znani, že večkrat povedani na različnih mednarodnih sestankih, političnih pogajanjih, v sporazumih in v sredstvih javnega obveščanja. To nikakor ne zmanjšuje vrednosti teh štirih prispevkov, temveč potrjuje dejstvo, kako kompleksna, trnova in dolgotrajna je pot do izgradnje suverene in demokratične družbe v tem delu Evrope, ki temelji na zahodnih standardih.